

Nr 608.

Av herr **Hægglom m.fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 224, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.*

Det finns anledning från vårt håll uttala tillfredsställelse över att i det förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, som framlägges i prop. nr 224, redovisas en fortsatt övergång till friare, marknadsmässig prisbildning för jordbrukets produkter och förnödenheter. Därigenom skapas ökade förutsättningar för att produktionens anpassning till avsättningsmöjligheterna sker automatiskt, och risken minskas för att produktionens storlek kan komma att påverkas av en prissättning, som dirigeras av ovidkommande, politiska syften.

Ur samhällsekonomiska synpunkter är det även mycket tillfredsställande, att den på ett strikt hänsynstagande till kalkylberäkningarna baserade prisöverenskommelsen mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden innebär sänkning av livsmedelspriserna. Det förtjänar dock uppmärksammas, att kalkylberäkningens resultat blivit sådant i första hand därför att jordbruket beräknas kunna upprätthålla en oförminskat hög produktion, fastän arbetskraftsvolymens minskning för nästa regleringsår beräknas till ett antal arbetstimmar, som minskar kalkylens utgiftssida med 74 milj. kronor. En ytterligare förklaring är, att jordbrukets organisationer i fjor accepterade, att den räntekostnadsökning, som är motiverad av de på grund av penningvärdeförsämringen höjda fastighetsvärdena, endast i etapper räknas in i kalkylen.

Då jordbrukets organisationer under dessa förutsättningar åtagit sig prisreduceringar på 114 milj. kronor, bör den fördelning av dessa prissänkningar, som dessa organisationer godkänt, också av riksdagen godtagas utan justeringar. Såvitt känt är, rådde inom jordbrukets huvudorganisationers styrelser fullständig enighet om dessa prissänkningars fördelning, så att statsmakterna har ingen anledning att söka skipa rättvisa mellan några med överenskommelsen missbelåtna grupper av jordbrukare.

Smör- och margarinpriset.

Av protokollsanteckning till prisöverenskommelsen framgår, att från såväl jordbruksnämndens som jordbrukets förhandlingsdelegerades sida uttalats önskemål om att priserna på smör och margarin skulle sänkas. Detta har emellertid inte vunnit gehör hos regeringen, då det skulle krävt ytterligare subventioner. Med hänsynstagande till detta läge har sedan jordbrukets organisationer uppgjort sitt prissänkningsschema men då ansett sig böra

kräva att dess förhandlingsdelegations samtycke skall inhämtas, om fråga senare skulle uppkomma om ändring av priserna på smör och margarin. Det har i pressen framförts kritik mot detta krav såsom från jordbrukets sida alltför påfordrande. Departementschefen, som dock erkänner att produktionen och konsumtionen av smör och margarin är ett centralt problem inom jordbrukspolitiken, svävar betänkligt på målet i fråga om den av förhandlingsdelegationen förutsatta jävsrätten mot ändring av priserna på smör och margarin och medger blott, att givetvis kommer »förhandlingar att upptagas med förhandlingsdelegationen».

Vi anser, att riksdagen tydligt bör uttala sig för ett accepterande av det av jordbrukets förhandlingsdelegerade gjorda förbehållet. Det är förståeligt om jordbruket, som åtar sig att genomföra prissänkningar som till sista decimalen tar bort kalkylöverskottet och därvid tar ansvaret för smörets lagring och export, inte vill riskera att de härvid uppkommande kostnaderna och förlusterna blir större än beräknat genom att margarinpriset sänkes så att smörkonsumtionen minskar. Lika väl som jordbrukets organisationer gör avtal om att under ett år uppehålla vissa sänkta priser, bör staten kunna göra ett avtal om att under lika lång tid låta ett margarinpris bestå, såvida inte statsmakterna och jordbruket *gemensamt* överenskommer om ändring. Departementschefens formulering medger visserligen förhandlingar men lägger avgörandet ensidigt i regeringens hand.

Den fördelning av matfettförbrukningen, som nu kan konstateras, avviker högst väsentligt från 1947 års beslut. Ur beredskapssynpunkt är dock nödvändigt att statsmakterna söker upprätthålla en viss relation mellan produktionen av smör och margarin. Att det nuvarande förhållandet därvidlag inte behöver anses vara ur beredskapssynpunkt oroande, trots margarinproduktionens beroende av importerade råvaror, beror av att vi har att räkna med en produktion av smör, som för nästa år ger ett exportöverskott på 19 milj. kg. Vid avspärrning utgör detta exportöverskott en betydelsefull säkerhetsmarginal. Om margarinet, såsom det krävs, skulle säljas till självkostnadspris, skulle smörproduktionens upprätthållande på en nivå som ur beredskapssynpunkt är betryggande äventyras, och vi anser av detta skäl de nuvarande prisrelationerna lämpliga.

Om avtalslönerna stiger.

Fastän jordbrukets arbetskraft betalas med löner, som ligger inom låglönegruppens sämsta hälft, har det för nästa regleringsår beräknade kalkylöverskottet inte till någon del använts till att enligt 1947 års principbeslut utjämna löneklyftan mellan den i jordbruket arbetande befolkningen och andra näringsgrenar. Därigenom har jordbrukets företagare och arbetare lämnat ett betydelsefullt bidrag till strävandena att genom undvikande av lönehöjningar stärka stabiliseringspolitiken. Då jordbrukets arbetsmarknadsorganisationer frivilligt gjort detta, är det att hälsa med stor tillfreds-

ställelse. Förefintligheten av ett kalkylöverskott kunde annars motiverat för jordbruket att föra samma argumentering för höjda löner, som föres av nu i konflikt indragna löntagargrupper, att lönehöjning varit möjlig att genomföra utan prisförhöjningar, men naturligtvis med utebliven prissänkning. I den situation, som nu föreligger, finns anledning för riksdagen att uttala sin uppskattning av den samhällssolidaritet, som kommit till synes i detta ståndpunktstagande, och att understryka betydelsen av den rätt till kompensation för löneökningar på grund av nya kollektivavtal för lantarbetare eller andra arbetargrupper, varom avtal träffats i punkt 8 i prisöverenskommelsen.

Departementschefen har i denna fråga gjort ett anmärkningsvärt vagt uttalande, att man bör hysa förhoppning om att löneavtal med dylik verkan inte skall komma till stånd och att förbehållet givetvis inte blir aktuellt, därest denna förhoppning infrias. Varpå man skall grunda den förhoppning, som man enligt departementschefen bör hysa, redovisas inte, och nu kända förhållanden gör läget svårbedömligt. Vad som skall ske, om förhoppningarna om förändrade löner inte infrias, utsäges inte av departementschefen, som dock meddelar att regeringen den 10 april godkänt avtalet mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation. I motsats till i fjor har inte avtalets formulering på denna punkt gjorts till föremål för någon reservation i jordbruksnämndens råd, och ej heller göres i propositionen någon omformulering, som kan ge anledning till missförstånd. Det torde därför vara ostridigt, att ett godkännande av propositionen betyder att avtalets punkt 8 skall gälla enligt sin ordalydelse. Vi anser det dock vara angeläget, att riksdagen understryker detta, så att inte vid avtalsförhandlingar, som berör jordbruket eller dess organisationer, någon missuppfattning kan göra sig gällande, att inte lönehöjningar kommer att påverka livsmedelspriserna eller att statsmakterna skulle ha frångått hittills tillämpade principer att lantarbetaravtalet är grundläggande för beräkning av jordbrukets totala arbetskostnader.

Subventionerna.

De anspråk prisregleringarna för jordbruket under nästa budgetår ställer på driftbudgeten uppgår till 169 milj. kronor och på kapitalbudgeten till 85 milj. kronor. I jordbruksnämndens skrivelse redovisas dock kostnadsbeloppen till sammanlagt 206 milj. kronor. Att anslagsäskandet stannar vid 169 milj. kronor, beror på att 37 milj. kronor tages ur clearingkassan för fettvaror, vars medel ännu ej överföres till budgeten. Även om denna transaktion är bokföringsmässigt riktig, är det dock fråga om statsmedel, som måste räknas med vid fastställande av vilka belopp i statliga subventioner som jordbruksstödets genomförande kräver. De beräknas i jordbruksnämndens skrivelse till 288 milj. kronor mot 330 milj. kronor innevarande regeringsår och 524 milj. kronor 1951/52. Minskningen mot innevarande år re-

do visas alltså med 42 milj. kronor. Självklart är vetearealavgifter och grispremier nu borta, och det är huvudsakligast på mjölkproduktionens område, som subventionerna kvarstår. Därvid är att beakta, att av de 81 milj. kronor, varmed det allmänna mjölkpristillägget i fjor höjdes för att täcka kostnadsökningarna i samband med lantarbetarlönernas stigning på nyåret 1952, kommer 42 milj. kronor att kvarstå ända fram till 31 augusti 1954 utan att ha ersatts med genomslående priser. Före denna tid kan nya lönehöjningar ha aktualiserats, och det påpekades redan i motion förra året, hur orimligt det är att nya avtalsförhandlingar sker utan att man helt känner föregående avtals verkningar på prisbildningen.

Vi erinrar ånyo om betydelsen av detta och upprepar vårt i tidigare motioner framförda förslag om att riksdagen av Kungl. Maj:t begär utredning om subventionssystemets på jordbrukets område användning och avveckling. Riksdagen är det organ som beviljar medel till dessa subventioner, men under de förhållanden, varunder regleringspropositionen år efter år måste behandlas i vårriksdagarnas avslutningsskede, föreligger ingen möjlighet till ingående behandling av med detta anslag sammanhörande frågor. Vid förhandlingarna mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden kan inte heller något avgörande dryftande av subventionerna ske. Därom vittnar vad som i år skrives om avskrivandet av tanken på en sänkning av priset på smör och margarin. Den totala frånvaron av diskussion om möjligheten av subventionernas minskning utan inkomstbortfall för jordbruket genom höjning av konsumtionsmjölkpriset torde också bero på att vid pridförhandlingarna sedan ett par år tillbaka höjning av konsumtionsmjölkpriset inte ansetts vara politiskt genomförbart. Det är dock orimligt, att riksdagen, som beviljar subventionsmedlen, inte får tillfälle att i ett avgörande skede ge uttryck åt vad den anser vara en genomförbar begränsning av dessa medel.

I det läge på arbetsmarknaden som nu föreligger, då lönearbetarna noga bevakar bevarandet av sina löners realvärde, är det av stor betydelse, att borttagande av subventioner sker samtidigt med skattelättnader. En sådan samordning torde inte kunna tryggas annat än genom uppgörande av en plan för subventionernas användning och avveckling. Den statsfinansiella situationen kan annars lätt leda till att subventionsavvecklingar blir nödvändiga, då de kan leda till reallönesänkningar. Endast ett lyckligt sammanträffande mellan av varandra oberoende omständigheter har för nästa regleringsår räddat oss från den situationen.

I de tio olika rubriker, varunder subventionerna till jordbruket redovisas, förekommer subventioner som tillkommit med mycket olika motiveringar. Producent- och kontantbidragen utgår endast till en bestämd grupp mindre jordbrukare och är i huvudsak att betrakta som social hjälpåtgärd. Leveranstilläggen syftar till ett stöd åt det mindre jordbruket, och extra tilläggen till norra Sverige söker utjämna olikheter i jordbrukets ekonomiska be-

tingelser. Andra subventioner syftar till att tillhandahålla konsumenterna billigare livsmedel och ligger alltså på det plan att man låter den ene skattebetalaren betala den andres konsumtion, utan att någon vet vem som vinner eller förlorar på affären. Om de subventioner, som håller mejeriproduktpriserna nere, torde gälla, att det för de flesta skattebetalare inte skulle betyda någon sänkt levnadsstandard, om subventionerna borttoges samtidigt med att skattebetalarna befriades från att erlägga den för subventionernas utbetalning nödvändiga delen av skatterna. En utredning av vilka förhållanden som därvidlag föreligger anser vi vara väl motiverad med hänsyn till statens behov av att minska sina utgifter.

Ur jordbrukets synpunkt är en betalning delvis med subventioner mindre tillfredsställande än full betalning genom genomslående priser. Därtill kommer att jordbrukarna som skattebetalare får vara med om att betala den del av producentpriset, som utgöres av subventioner. Även dessa förhållanden anser vi behöva klarläggas.

En utredning, som visar subventionssystemets verkningar och som uppgör en plan för den avveckling som bör göras, är därför i hög grad påkallad, varför vi hemställer att riksdagen gör framställning till Kungl. Maj:t om sådan utredning.

Potatisregleringen.

I fråga om regleringens detaljer önskar vi rörande potatisregleringen framhålla att så omdiskuterad som potatisförsörjningen i år har varit och med så många brister, som påvisats, hade mera preciserade åtgärder varit önskvärda än dem departementschefen låter framskynta. Att så stora brister nu uppmärksammats i potatisförsörjningen är en iakttagelse, som bör ställas i samband med att potatishandeln varit den gren av jordbrukets produktförsäljning, som minst blivit omhändertagen av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. Vid potatisskörden på höstarna har betydande mängder osorterad potatis av olika handlare inköpts direkt från fälten, och på dessa partiers lagring, uppsortering och saluförande har jordbrukarna givetvis inte kunnat utöva något inflytande. Önskvärt är därför att potatishandeln förbättras samtidigt som odlarna intresseras för både odling av lämpliga sorter och leverans av förstklassig kvalitet.

Staten bör enligt vår mening inte ingripa vare sig i produktion eller i handel, men det synes oss i nu föreliggande situation vara lämpligt att staten effektivt stöder tillkomsten av den kontroll, som planlagts av potatisodlarnas organisationer och representanter för potatishandeln.

Att departementschefen blott uttalar, att han ej har något att erinra mot att kontrollverksamheten sättes i gång och att han ej vill anvisa medel till begärt statsbidrag härför under reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, är att ta för lamt på denna aktuella fråga. Liksom nuvarande kontroll av smör, ost och ägg inte kostar staten några

nåmnvärda utgifter, utan i lång tid varit självförsörjande, så bör även potatiskontrollen i det långa loppet betala sig själv. Men vid starten och innan verksamheten fått tillräckligt stor omfattning kan givetvis tänkas, att kontrollanternas verksamhet utan statsbidrag skulle bli alltför mycket fördyrande på den kontrollerade varan. Vi anser därför att statsbidrag bör beviljas till kontrollverksamhetens igångsättande och att riksdagen därför bör bemyndiga Kungl. Maj:t att av reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område använda lämplig del för potatiskontrollen.

Mjölkgregeringen.

Efter framställning från lantbruksstyrelsen om upphävande av bestämmelserna om viss högsta fetthalt i den standardiserade mjölken har jordbruksnämnden föreslagit sådant upphävande. Departementschefen har blott gått med på att bestämmelsen upphäves så vitt angår skummjolk och kärnmjolk.

Jordbruksnämnden har motiverat sitt förslag om upphävande med att tillräckliga skäl numera icke föreligger att behålla bestämmelserna om högsta fetthalt. Jordbruksministern anger inga skäl för sin negativa inställning. När bestämmelserna om högsta fetthalt i den standardiserade mjölken infördes var det för att i då rådande bristläge trygga en ökad smörproduktion. Några sådana skäl föreligger givetvis inte längre, då tvärtom en ökad mjölkfettskonsumtion i konsumtionsmjölken skulle betyda minskade kostnader för exportöverskottets försäljning. Att många konsumenterna önska en bättre mjölk än den till 3 procents fetthalt standardiserade, är också känt. Den uppfattning departementschefen gör sig till talesman för torde återfinnas hos en del av mejeriorganisationens medlemmar, medan andra har rakt motsatt uppfattning. Några skäl för statsmakterna att hindra mjölkhandeln att på det sätt den tror vara bäst tillmötesgå kundernas önskningar kan inte anses föreligga. Tillmötesgående av jordbruksnämndens förslag möjliggör för mejerierna att saluföra såväl magrare som fetare konsumtionsmjölk och låta köparnas val bli vägledande. Den liberalisering på denna punkt, som på riksdagens initiativ genomförts tidigare, har väsentligt reducerats till sin betydelse, därigenom att det för den fetare mjölken föreskrevs en fördyrande, obligatorisk försäljning i flaska. Konsumtionsmjölksförsäljningen har dock inte minskats, som befarats, utan ökat sedan möjlighet att försälja 3,5-procentig mjölk genomfördes. Vi hemställer därför att riksdagen ville godkänna jordbruksnämndens förslag om att bestämmelsen om högsta fetthalt i den standardiserade mjölken upphäves. Vi förutsätter givetvis att priset på konsumtionsmjölk med olika fetthalt fastställs efter förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation.

Vi har här påkallat riksdagens beaktande av 1) prisförhållandena mellan smör och margarin, 2) jordbruksprisernas förändring vid avtalslönnernas stegring, 3) behovet av utredning om subventionssystemet, 4) behovet av

effektivare åtgärder för potatiskontroll och 5) önskvärdheten av upphävande av bestämmelser om högsta fetthalt i standardiserad mjölk och hemställer,

att riksdagen vid behandling av proposition 224 ville taga hänsyn till vad vi i denna motion föreslagit.

Stockholm den 16 maj 1953.

Einar Hæggbloom.

Carl Östlund.

Nils Agerberg.

Gustaf Nilsson
i Göingegården.

Erik Magnusson
i Tumbult.

Rolf Eliasson.

Jöns Nilsson
i Bästekille.

Eric Nilsson
i Svalöv.

Sven Svensson
i Krokstorp.
